

VILÉM KRÍŽEK
ZLOČIN NA STŘÍBRNÉM PLÁTNĚ
UKÁZKA Z KNIHY

Čarodějův upřený pohled propaloval Francise do morku kostí. Mladý muž se pod ním roztrásl a každý s očima na svém místě si musel povšimnout, jak se jen silou vůle nutí stát na nohou. Přesto neustoupil ani neuhnul očima. Za ním se krčila vyděšená dívka v lehkých dlouhých šatech a objímala si ramena, jako by se choulila před zimou. V pozadí se tyčily divoce rozeklané skály a nenadálý poryv větru způsobil, že černokněžníkův plášť se působivě rozevlál.

Bylo tam všechno: Melodrama. Napětí. Konflikt.

„Klapka!“ zařval režisér a rukou si připlácl nízkou čepici, aby mu ji vítr neodnesl.

Výraz čaroděje v renesančním kabátci a černočerném plášti se okamžitě změnil. Výhrůžný pohled se rozplynul a rysy jeho tváře změkly. Černě orámované oči přestaly působit tajemně a uhrančivě a začaly vypadat jako přesně to, čím byly: oříškově zbarvené mužské oči obtažené černým líčením. Muž představující černokněžníka se stále tyčil nad většinou přítomných a jeho široká ramena i úzké líce přitahovaly pozornost, ale zlovlný dojem, který budil v roli, byl během mrknutí oka ten tam.

Režisér zpod huňatého obočí vrhl tázavý pohled na mladého kameramana. Ten urychleně přikývl na znamení, že záznam se povedl. *Dvojník* byl sice první film, který mladý Čestmír Janovský sám točil, ale snažil se všem ukázat, co v něm je. Překonat působivost Hellerovy a Víchovy práce pod Machatým – to byl cíl, za kterým stálo za to jít! Režisér Sova mu to nijak nevyvracel, ač jeho ambice se jevily poněkud nižší.

„Byli jste úžasní! Bravo!“

Potlesk pocházel jen od jednoho člověka, ovšem byl o to nadšenější. Nebyl to nikdo jiný než Milan „říkejte mi Milton“ Kyncl. Producentovi se ve tváři zračilo téměř náboženské vytržení. Klobouk naražený štramácky na stranu, pískově zbarvené lněné sako přehozené ležérně přes rameno a sluneční brýle zavěšené ve výstřihu košile rozepnuté u krku, Kyncl připomínal hollywoodské hvězdy, jak je všichni znali ze stránek revue *Kino* nebo *Filmové tribuny*.

„Sebastiane, Jossy, oba jste prostě *dokonalí*. Budou z vás *hvězdy* světového formátu!“ Německy dodal k muži v kostýmu černokněžníka: „Výborná práce. Jen přidejte v mimice. Diváci vám musí z tváře vyčíst každíčké pohnutí vaší duše! Podívejte se na Sebastiana!“ Herec, Hektor Kasparides, přikývl. Nezdálo se, že by mu činilo obtíže pracovat v prostředí, kde kolem něj zaznívala především čeština, kterou hovořil jen velice lánaně.

Kyncl mávl na ostatní, aby se k nim připojili. S celkem čtyřmi ústředními herci, kameramanem, režisérem a dvojicí libretistů-pomocníků v jednom byl *Dvojník aneb Příběh Manfreda Macmillena* spíše komorním podnikem – přinejmenším v číslech, ne ovšem duchem. I producentova tvář naznačovala, že jim všem chce sdělit cosi velkého. Vyskočil na balvan, který na hlubočepské stráni tvořil jakýsi přirozený stupínek, a než promluvil, rozhlédl se po krajině – jako by kamera jela, mířila na něj a on měl ztvárnit roli vizionáře. Bylo zjevné, že hraje na efekt, ale nezdálo se, že by to kohokoli z přítomných pohoršovalo.

„Mám pro vás přelomovou zprávu,“ začal konečně Milton téměř slavnostním tónem, odtrhl pohled od dramatické scenérie hlubočepských údolí a pohlédl na svůj filmový štáb. „Nejprve mi dovoluňte říci, jak velice si vážím práce s vámi všemi. Nemít kolem sebe tak talentovaný a oddaný tým, nikdy bych se neodvážil učinit krok, který nyní považuji za nevyhnutelný.“ Zhluboka se nadechl a vydechl. „Rozhodl jsem se, že *Dvojníka* natočíme jako zvukový film. *Ein Sprechfilm!*“

„Cože?“ vydechl kameraman Janovský. Ve tváři se mu mihlo cosi mezi posvátnou úctou, blahem a hrůzou.

Zato Kasparides se mírně mračil. „Co to znamená pro mě?“ zeptal se německy.

Kyncl přátelsky mávl rukou. „Těch pár vět dialogu česky se určitě naučíte – a současně můžeme začít produkovat i německy mluvenou verzi! A časem snad francouzskou, anglickou... není důvod, proč se zastavit jen u dvou! Prozatím bude nejsnazší film dodatečně ozvučit v ateliéru, což zjednodušuje i jeho převod do jiných řečí. Mám ale v plánu zvukové vybavení i zakoupit – a náš další společný film už bude mluvený od samého počátku, česky a pak i jinak!“

Kasparides se tím zdál být upokojen. I na jeho tváři se mihl váhavý úsměv – ale jeho úzkému impozantnímu obličejí neslušel tolik jako výhrušný pohled nebo podmračené soustředění, přinejmenším před kamerou.

Milton seskočil z balvanu a vmísil se mezi členy nevelkého štábu. Ti ho zahrnuli vesměs nadšenými otázkami. Jediní dva lidé, kteří nevypadali ani trochu potěšení, stáli stranou od ostatních. Mladičká žena v dlouhých rozevlátých šatech divoce gestikulovala, zatímco jen o málo starší muž, který ji předtím na scéně bránil vlastním tělem, příkyvoval a občas odpovídal vlastním gestem. Pak oba vyrazili ke Kynclovi.

„Jak se to dotkne Jossy?“ zeptal se mladík přímočaře. Producent se shovívavě usmál. „Nemějte obavy, Sebastiane. Seženeme někoho, kdo part vaší sestry namluví. Možná bude potřeba, aby jí ve scénách dialogu nebylo moc vidět na ústa, možná zvládne otevírat ústa tak, aby to po namluvení vypadalo dobře – uvidíme za pochodu. Nemusí se bát, že by o roli přišla, pokud vás napadlo tohle.“ Už zatímco Kyncl mluvil, Sebastian překládal jeho slova do gest, která dívka pozorně sledovala. Josefínu Farskou mohl nástup zvukového filmu s těžší potěšit. Co na tom, že neslyšela a mluvila jen s obtížemi, když byl i film němý?

Co se jí teď honilo hlavou? Uvažovala, zda tohle není jedna z jejích posledních rolí, pokud se nová móda mluvených snímků ujme? V Československu však zatím žádný nevznikl – měla tedy ještě šanci?

Libretista a „kluk pro všechno“ Martin Tomášek už vzrušeně promlouval se svou spolulibretistkou Lídou Hejdukovou. Ta si bezděčně prohrábla rukou vlasy a uvolnila tím několik neposlušných pramenů z ledabyly uvázaného drdolu na temeni. Mohlo se zdát, že se příchod zvuku týká především herců, ale měnil *všechno*. Sbohem, mezititulky – vítejte, mluvené repliky...

Ať už se to každému jednotlivému z nich líbilo nebo ne, cítili, že stojí na počátku nové epochy.

* * *

Celý štáb ten večer vzrušeně diskutoval o zvukovém filmu, ať už společně u stolu v Rokoku nebo v jiné, vlastní společnosti. Všichni do jednoho samozřejmě viděli *Lod' komediantů*, která v srpnu v Lucerně vzbudila senzaci. Mluvený film – a ono to fungovalo! Milton vyprávěl o filmu *The Jazz Singer*, který prý novou módu začal a který viděl v Americe už před dvěma lety, když tam působil. I tady by mělo vzniknout něco podobného!

Bez potřebné aparatury však nebude ani zvukový film a zařízení je drahé. Dodatečné ozvučení je zatím nejlepší cestou... ale tam se pokrok nezastaví. Vášnivě se bavili o tom, jestli je lepší německá nebo americká aparatura a jestli vůbec je nějaká šance tu americkou sehnat; o tom, jak se při natáčení se zvukem přímo v exteriérech vyhnout hluku na pozadí; o tom, jak odlišně se musí mluvit ve filmu oproti skutečnému životu a jestli je takový rozdíl mezi zněním krátkých replik a mezititulků...

Všichni vypadali zcela zaujati ideou filmu, který mluví, a o to víc se nemohli dočkat blížícího se filmařského plesu. Kéž by tam mohli tu novinu oznámit!

Jen jediný z nich přemítal o tom, že nebude-li vyhnoutí, Milan Kyncl možná brzy zemře.

* * *

„Dámy a pánové, máme tu další překrásný večer! Za okny se setmělo a Praha září jako hvězdné nebe snesené na zem. Vzduch je teplý a vlhý, podzim ještě neklepe na dveře. Kdo by v takové chvíli byl nešťastný? Někdo snad ano... dívka, s níž se její mládenec loučí a nezbývá než doufat, že napíše...“

R. A. Dvorský se na stupínku nad parketem odmlčel, mávl taktovkou a jeho orchestr spustil v rytmu swingu. Nebyl snad nikdo, kdo by si *Toot, Toot, Tootsie* nezamiloval – a pro filmaře měla píseň o to větší význam, že se objevila v ozvučeném filmu *The Jazz Singer*.

„Neplač, má drahá, neplač,“ rozeznávala se sálem v rozjařeném tónu píseň přebásněná do češtiny.

Martin Tomášek se neubráníl nutkání začít špičkou boty podupávat do rytmu. Byl v povznesené náladě. Nemohla za to jen sklenka frankovky, kterou právě vyprázdňenou odložil, pohled na krásné tančící ženy nebo jásavá hudba. Dva dny od onoho velkého oznámení se jim dnes Milton svěřil, že kromě pronájmu ateliéru po dotočení *Dvojníka* se mu povedlo domluvit i nákup zvukové aparatury. Pokud vše půjde, jak má, možná dokonce i pár scén *Dvojníka* natočí přímo s mluvenými replikami!

Znamenalo to sice, že je další záloha na honorář čeká později, než měla, ale přinejmenším on byl ochoten s tím žít. Pravda, jemu se to říkalo lehce... Nebyl žádný boháč, ale otec pracoval jako ministerský úředník a matka zdědila menší činžovní dům. Nedostatek mu nehrozil, i když otec opakovaně vyhrožoval, že pokud nezanechá té nesmyslné filmařiny a nevrátí se na práva, přestane ho podporovat. Jenže to by matka nikdy nedopustila, a tak byl za vodou. Nebyl si jistý, jak je na tom zbytek štábu, ale raději to snad ani vědět nechtěl. Dokud točili, nemuselo ho to zajímat, nebo ano? Tedy kromě Lídy. Kdyby se ocitla v potížích *ona*, milerád by jí pomohl, stal by se jejím zachráncem... jen měl pocit, že *ona* by to vnímala jinak – a že nabídku pomoci by vehementně odmítla.

Rozhlédl se po ní, ale nikde v zaplněném sále ji neviděl. Po velkolepých zprávách od Miliona dnes oslavovali. Možná trochu předčasně, pravda – ale život se měl užívat! Prožít každý sebekratší okamžik naplno, ne dřít do úmoru, považovat každou zábavu za zbytečnost nebo přímo hřích a ohánět se válkou, kdykoli si někdo chtěl trochu povyrazit, jako to slýchal od otce.

Hektor Kasparides už stačil kamsi zmizet. Martina zajímalo, kam se pokaždé vytratí tak brzy po začátku některého z jejich neformálních setkání. Málokdo měl přece problém kvůli němu přejít do němčiny, když bylo potřeba. Německý herec však zůstával podobně záhadný jako jeho postava.

Vypařili se už i Sova a Čest'a – ten ostatně dával najevo, že docházet na Terasy si stěží může dovolit. Zato zbylí herci si večer užívali. Naďa, tmavé vlasy spadající v úchvatných vlnách na ramena, právě tančila na parketu s oblíbeným „štěkařem“ Bedou Saxlem, zatímco Jossy právě svými gesty cosi tak vehementně vysvětlovala bratrovi, až procházející dámě ve splývavé smetanové róbě málem vyrazila z ruky drink. Dotyčná se na Jossy zaškaredila a cosi odfrkla, ale Sebastian nevypadal, že by se staral o to její poznámku sestře přetlumočit. Pousmál se a rukama udělal gesto, jako by rozháněl roj včel.

Jossy mu odpověděla čímsi obdobně svižným. Zpoza ucha se jí při tom uvolnil pramínek zlatých vlasů. Nepřítomně si ho zastrčila zpět a pokračovala v neslyšné konverzaci. Nehýbala u toho jen rukama, ale veškerým tělem, uvědomil si Martin. Skoro jako by tančila. Jestlipak měla podobný cit pro pohyb jako proslulá hluchoněmá tanečnice Mobi Urbanová? Dupla nohou ve střevíčku podobně zlatém jako její kštiny, zhoupala se celým trupem v jednoduchých bělostných šatech...

Martina by zajímalo, o čem se sourozenci tak vášnivě baví. Nejenže se Josefina Farská pohybovala celá. Při každém gestu se i výraz její tváře měnil, jako by vyprávěl příběh. Takový předpoklad pro film! Vyhověla by mu, kdyby ji požádal, aby ho naučila základy

znakového jazyka?

„Pozor, kam se tak upřeně díváš. Ještě bych mohla začít žárlit!“ prohodila laškovně Lída, která se právě se sklenkou dezertního vína a talířem objevila po jeho boku.

Martin cítil, jak se mu hrne krev do tváří.

Lída se zasmála. „Jen klid. Taky bych ji okukovala, být tebou. Pro takovou postavu by každá herečka vraždila.“

„I ty?“

„Hmm. Já ne – ale mě víc zajímá psaní libret,“ prohlásila Lída a decentně sezobla kousek bezé. Martinovi zalétl pohled k talířku, na kterém se skvěly ještě nadýchaná kremrole a dílek punčového řezu: „Jen abys pak nehrála role jako Nedošinská.“

„Pozor na jazyk. Tohle už bylo přes čáru,“ zamračila se mladá žena a odfrkla si. „Ale herečka je to zatraceně dobrá, to zase ano.“

Obrátila pohled ke druhému konci sálu, kde na vyvýšeném stupínku zvesela vyhrával Dvorského orchestr, a začala podpatkem lehce poklepávat do rytmu. Martin se naposled podíval na Jossy. Říkal si, jaké to je hudbu neslyšet. Věděla vůbec, jaké to je vnímat ji, ponořit se do její melodie a nechat se jí unášet? Nebo byl její svět doopravdy němým filmem – bez obvyklého doprovodu klavíristy nebo gramofonu?

„Podívej.“ Lída ho šťouchla do boku. Její pozornost už upoutalo něco jiného a Martin si vzápětí všiml co. Do sálu právě vešel muž středního věku s přísným, pozorným a hodnotícím výrazem. Oděn byl v usedlejších, ale zjevně nejlepších krejčích na míru šitém obleku. Sundával si plášť a klobouk, pod nímž se skrývalo jeho plešatící temeno i kouty, a podával je uklánějícímu se číšníkovi. „Schmitt je tady. Myslíš, že si s ním Milton zase promluví?“

Martin pochybovačně nakrčil nos. „Minule to k ničemu nevedlo.“

„Vsadím se, že to zkusí – a třeba to tentokrát vyjde. Zvuková aparatura stojí strašlivé peníze!“ Ředitel filmové společnosti AB Julius Schmitt zlehka pohodil špacírkou a volným krokem si to namířil ke vzdálenějšímu stolu, kde již seděla dvojice mužů a jedna žena: Martin „Mac“ Frič, stále víc oslavovaný jako nová vycházející hvězda československé kinematografie, a spolu s manželkou Jan Reiter, donedávna jednatel AB, nyní producent a nově i libretista v Elektě. Martin slyšel historky o tom, kterak kvalitu scénářů posuzuje podle toho, jak moc u nich jeho manželka pláče – a nevěděl, zda v jejich pravdivost doufat, nebo se jí bát.

Fričova úzká tvář zůstala vážná, když kývl na Schmitta, zatímco kulatolící obrýlený Reiter se stejně jako jeho žena široce usmál. Ředitel už byl skoro u nich...

Vzápětí se však, přesně jak předvídala Lída, odkudsi zjevil Milton a vydal se Schmittovým směrem. Zřejmě ho chtěl odchytit ještě předtím, než se stačí dát do hovoru se svými přáteli z vyšších filmových sfér.

Martin neslyšel, co říká. Jeho a Schmittovu výměnu sledoval jako němý film se scházejícími mezititulky. V duchu si ale bezděky doplňoval, co by mohlo zaznívat, jako by už psal dialog pro mluvený snímek.

Kyncl: „Á, dobrý večer, ctěný pane Schmitte! To je náhoda, že vás tu potkávám.“

Schmitt (chladněji): „Dobrý večer.“

Kyncl: „Víte, že jsem si s vámi zrovinka chtěl promluvit o snímku, který natáčím?“

Schmitt: „Teď již ano.“

Kyncl (s nadšeným úsměvem): „Už jsem se vám o něm zmiňoval. Jedinečná adaptace Karáskovy fantastické novely o Manfredu Macmillenovi, pod novým titulem *Dvojník*. Jeho příběh v sobě spojuje jak žádané dobrodružství v podobě okultních prvků, tak filosofické otázky... však víte, jak jsem vám o něm vyprávěl, ale samozřejmě mohu zopakovat cokoli, co jste mezitím možná zapomněl. Nicméně teprve teď se film stane skutečně revolučním – když ho natočíme jako *zvukový* snímek.“

Schmitt (poprvé s náznakem zájmu): „Zvukový snímek? Máte aparaturu od Tobis-Klangu?“

Kyncl: „Zatím nikoli, ale podal jsem žádost o její koupi. Jakmile bude zajištěno financování,

bude nám dovezena a začneme točit scény s mluveným dialogem. Právě *Dvojníkovi* zvuk nesmírně prospěje. Zajišťuji také skladatele hudby pro film – bude to skutečně velkolepé dílo... hodné produkce AB.“

Moment ticha. Očekávání, rozpaky.

Schmitt (zdvořile, ale odtažitě): „Děkuji za nabídku, nicméně trvám na svém rozhodnutí, že *Dvojník* není film, jaký by právě teď AB hledalo. Věřím, že se vám jej podaří natočit z jiných zdrojů.“

Pokývl a už lehce rychlejším krokem odešel ke stolu, odkud se na něj znovu usmál Reiter.

Kyncl osaměl. Na okamžik vypadal poněkud nejistě, jak se najednou ocitl sám na vyprázdněném kraji parketu.